

ביאור החידה שתומה: מה ראה יוסף הצדיק לערוך לאחיו במצרים סעודת חנוכה ופורים

"ב' הזמנים הללו חנוכה ופורים הם בבחינת קנה ושט, חנוכה ניתקן להודות ולהלל הוא עבודה בקנה, ופורים במשחה ושמחה הוא בושט, רמזו שצריכין לשעבד שניהם לעבודת השי"ת. והנה בימי אחשורוש פגמו בושט (מגילה יב.) שנהנו מסעודתו של אותו הרשע, והושט הוא כח גופניי שעל ידו ניזון הגוף, על כן היתה הגזירה על הגופות.

וכאשר עזר השי"ת לעמו קבעו חכמינו ז"ל יום טוב ברוח הקודש סעודת מצוה בושט, ובימי היוונים פגמו בלשון הרע וביטול תורה שהפגם הוא בקנה, והיתה הגזירה על ידי זה לבטלם לגמרי מן התורה ותפלה שהם בקנה... וכאשר עזר השי"ת לעמו קבעו יום טוב במצוה להודות ולהלל בקנה."

הנה כי כן מטעם זה נתחכם יוסף הצדיק לומר לאשר על ביתו: "וטבוח טבח והכין", שיקיים מצות שחיטה בשני סימנים הקנה והושט, כי ביקש לרמז בכך שכוונתו להכין סעודת חנוכה ופורים שהם מכוונים כנגד הקנה והושט. אלא שעתה מוטלת עלינו החובה לבאר חידה שתומה זו, מה ראה יוסף על ככה לעשות סעודת חנוכה ופורים במצרים, איזה קשר פנימי ישנו בין גלות מצרים לחנוכה ופורים.

יעקב אבינו גילה ליוסף חנוכה ופורים שלא השיגו אחיו

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה, על פי הקדמה נפלאה ממשנתו הטהורה של מרן ה"חתם סופר" ב"דרושים ואגדות חתם סופר" (דף קלח טור ב ד"ה והנה), אשר דיבר בקדשו לבאר מקרא שכתוב בפרשת וישב (בראשית לו-ג): "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים". ופירש רש"י: "ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו."

לכבוד חנוכה עשה גם כן סעודת פורים. ובכן מנין אנו למדים דבר זה, ממה שכתוב בסעודה זו (בראשית מג-לד): "וישא משאת מאת פניו אליהם, ותרב משאת בנימין ממשאות כולם חמש ידות, וישתו וישכרו עמו".

ובהשקפה ראשונה יפלא על יוסף הצדיק יסוד עולם, מה ראה על ככה לשתות יין עם אחיו השבטים עד כדי שכרות, ועוד בזמן שיעקב אביהם הזקן יושב בארץ כנען לבד, ומצטער צער רב על שלקחו ממנו גם את בנימין. אך הביאור על כך הוא על פי מה ששינינו בגמרא (מגילה ז): "מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", לכן כדי לקיים מצוה זו צוה יוסף להביא יין לסעודה זו: "וישתו וישכרו עמו".

רעיון נשגב זה מצאתי במשנתו הטהורה של ה"שפת אמת" (פרשת מקץ שנת תרל"ט ד"ה וכתוב וישכרו) וזה לשון קדשו: "ואמינא לפי רמז המפרשים טבח והכין הוא חנוכה, אף אנו נאמר וישכרו הוא מרומז על פורים, כי חנוכה ופורים הם נסים האחרונים, סמוכים לסוף תיקון הכולל שיהיה נגמר במהרה בימינו בעת ביאת הגואל".

ויש להוסיף בזה פרפרת נאה לבאר מה שצוה יוסף לאשר על ביתו: "וטבוח טבח והכין". וצריך ביאור כי הן אמת שביקש להכין בשר לסעודה, אולם הלא ברור שזו לא הפעם הראשונה שאכל בשר במצרים, ותמיד היה רגיל לקיים מצות שחיטה כפי שלמד מיעקב אביו כל התורה כולה, הנה כי כן מה ראה לומר דוקא עתה: "וטבוח טבח והכין".

אך לפי האמור שיוסף הצדיק נתכוון להכין סעודת חנוכה ופורים נראה לבאר הענין בזה, על פי מה שכתב ה"בני יששכר" (כסלו טבת מאמר ד אות קטז) כי שני המועדים חנוכה ופורים הם בבחינת הקנה והושט, שהרי בחנוכה תקנו להודות ולהלל בקול הדיבור היוצא מן הקנה, ואילו בפורים תקנו לעשות משחה ושמחה עם הושט שאוכל ושותה, והנה מעט מלשון קדשו:

לקראת שבת קודש הבא עלינו לטובה פרשת מקץ שהוא גם שבת חנוכה, דבר בעתו מה טוב לקשר את פרשת השבוע עם עניני דיומא חג החנוכה הבא עלינו לטובה. פתח דברינו יאיר במה שמבואר בספרים הקדושים, כי יוסף הצדיק רמז על חנוכה במקרא שכתוב בפרשתנו (בראשית מג-טז): "וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו, הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכין כי אתי יאכלו האנשים בצהרים".

והנה אם נקח משתי תיבות "טבח והכין" - אות ח' של ט"ח עם ד' אותיות והכין הרי אותיות חנוכה. והרמז בזה שצוה לטבוח טבח כדי להכין סעודה לכבוד חנוכה. ומקור הדבר ב"שלטי הגבורים" על הגהות שנמצאו במרדכי (שבת סוף פרק במה מדליקין בדפי המרדכי דף עט.) הביאו גם כן ה"אליהו רבה" (או"ח סימן תרע אות י) וה"מטה משה" (חנוכה אות תתקצג):

"ברוב השנים חנוכה חל בפרשת מקץ, וסימנך (בראשית מא-א) מקץ שנתיים, נוטריקון ש'מאל נר ת'דליק י'מין מ'זוזה... ואני יום טוב הכותב קבלתי סימן אחר בפרשת ויהי מקץ (שם מג טז) וטבוח טבח והכין, הח' מטבח, והתיבה מן והכין, הן אותיות חנוכה, וסמך לסעודות שעושים בחנוכה, ואותיות וטבוח טבח בגימטריא מ"ד כמו הנרות".

נמצינו למדים מזה חידוש גדול, כי יוסף הצדיק בהיותו משנה למלך במצרים, אחרי שחזרו השבטים שנית למצרים עם בנימין הכין להם סעודת חנוכה, ועל כך אמר לאשר על ביתו: "וטבוח טבח והכין" - שיכין להם טבח לכבוד סעודת חנוכה. ויש לומר שהמתין לעשות סעודה זו רק אחרי שהיו שם כל י"ב בני יעקב, אשר מהם יצאו כל בית ישראל הכלולים מ"ב שבטי י"ה, כדי לעשות בכך הכנה לכל ישראל לנס חנוכה.

"וישתו וישכרו עמו" - סעודת פורים

ועתה בא וראה דבר פלא שמצוה לפרסם ברבים, כי באותה סעודה שצוה יוסף להכין

והנה שנינו על כך בגמרא (מגילה טז:):
"בשביל משקל שני סלעים מילת [בד] שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". וצריך ביאור להבין מהו ענין הכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף. זאת ועוד מהו הענין שדקדק לעשות כתונת פסים דוקא בשני סלעים. ומבאר ה"חתם סופר" הענין בזה, כי שני סלעים בד שהוסיף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו, הם כנגד חנוכה ופורים שלא השיגו השבטים כי אם יוסף, והרי הם דבריו הנפלאים בלשון קדשו:

"והנה כל השבטים השיגו בשכלם הזך והקדוש כל התורה עד שלא ניתנה, חוץ ממצוות פורים וחנוכה הנ"ל שהם חוץ לתורה לא השיגו, מה שאין כן יוסף שהיה למעלה מהשגת כל השבטים, כמבואר בשל"ה ז"ל יעקב יוסף אפי רברבא ואפי זוטא, וזו איקונין שלו ממש דומה לו כי בן זקונים הוא לו, מסר לו כל תורתו שלמד, וכל הפירושים האמתיים אפילו פורים וחנוכה נמי, כי השיגוהו ידו להשיג הנ"ל."

אדרבא המבין יבין כי יניקת יוסף הצדיק הידוע, היא מפורים וחנוכה הידוע והיא חלקו ממש. וזהו שהוסיף יעקב ליוסף יותר מאחיו שני סלעים מילת, היינו ב' מצוות מתורה שבעל פה הנרמז בסלעים ומילת הנ"ל, ורמזו בכתונת חלוקא דרבנן, ועל זה ויקנאו בו אחיו קנאת סופרים בודאי סופרים ממש מצוות דרבנן".

נמצינו למדים מדבריו הקדושים חידוש גדול, כי מה שכתוב: **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים".** הכוונה בזה על חנוכה ופורים שנתגלו בתורה שבעל פה על ידי חכמי התורה, ונקראים בשם **"כתונת פסים"**, כי החידושים של חכמי התורה שבעל פה נקראים בזוהר הקדוש בשם **"חלוקא דרבנן"**, והם **"שני סלעים"** בד כנגד חנוכה ופורים.

[ומה שכתב ה"חתם סופר" בלשון קדשו: **"אדרבא המבין יבין כי יניקת יוסף הצדיק הידוע היא מפורים וחנוכה הידוע והיא חלקו ממש"**, כוונתו ברורה על פי הידוע כי יוסף הצדיק הוא מרכבה למדת צדיק יסוד עולם, וידוע מדברי האריז"ל ב"שער הכוונות" (חנוכה ופורים) כי פורים בנצח וחנוכה בהוד, זאת ועוד ידוע כי מדת יסוד יונק מב' מדות נצח והוד שהם למעלה ממנו מימין ומשמאל, הנה כי כן לזה נתכוון ה"חתם סופר" באומרו: **"המבין יבין כי יניקת יוסף הצדיק הידוע היא מפורים וחנוכה הידוע והיא חלקו ממש"**].

שלטי הגבורים: "וטבוח טבח והכן" - ח' של "טבח" עם והכ"ן אותיות חנוכה, לרמז שיוסף ערך סעודת חנוכה

שפת אמת: "ואמינא לפי רמז המפרשים טבח והכן הוא חנוכה, אף אנו נאמר וישכרו הוא מרומז על פורים"

חתם סופר בלשון קדשו: "המבין יבין כי יניקת יוסף הצדיק הידוע היא מפורים וחנוכה הידוע והיא חלקו ממש"

עוד שם: מה שעשה יעקב ליוסף כתונת פסים בשני סלעים, הוא כנגד חנוכה ופורים שגילה רק ליוסף

יעקב אבינו התפלל על חנוכה ופורים

ונראה לקשר רעיון נשגב זה של ה"חתם סופר" עם דבריו הקדושים ב"תורת משה" השלם (פרשת וישלח דף קלה. ד"ה ויאמר למה זה תשאל לשמי), כי יעקב אבינו היה זה שסלל ברוח קדשו את הדרך לנסים של חנוכה ופורים בתפלתו:

"ויש לומר על פי מה שאמרו חז"ל על (בראשית לב-כה) ויותר יעקב לבדו - לכדו, שנשאר על פכים קטנים. [כן כתב רבנו בחיי (שם): "ויותר יעקב לבדו, דרשו רז"ל לכדו קרי ביה, מלמד שחזר על פכין קטנים". ונראה שהמקור לכך הוא מ"דעת זקנים מבעלי התוספות" (שם): "ויותר יעקב לבדו, פירש רש"י מלמד שנשאר על פכים קטנים, וסמך לדבר מדכתיב לבדו, אל תיקרי לבדו אלא לכדו"]"

ואפשר לומר לפי מה דאיתא ברוקח בהלכות פורים (סימן רלה), שיעקב היה רואה עכשיו כל העתידות שיבואו על בניו, ורמזו על זה (שם שם-יב) ה'צילני נ'א מ'ידי ראשי תיבות המן, ותיקן עכשיו הכל להצלחת בניו... וגזירת המן נכלל בגלות מדי, ואחר כך בין מדי לאדום היה יון, ושם זכו ישראל לנס חנוכה, וזה מרומז בויותר יעקב לבדו, שהתבונן מה יש לו עוד לתקן בגזירת יון, וזהו לכדו שיעשה נס לבניו וידליקו נרות חנוכה".

נמצינו למדים מדברי ה"חתם סופר", כי יעקב אבינו זכה להשיג ברוח קדשו את הצרה של גזירת המן בימי אחשוורוש והצרה של גזירות היוונים על ישראל, והתפלל לה' שיושיע לבניו על ידי הנסים של פורים וחנוכה. הנה כי כן זכינו להבין ביתר שאת דברי ה"חתם סופר" הנ"ל, כי יעקב אבינו לא גילה לשבטים את שני החגים של פורים וחנוכה שנתגלו בתורה שבעל פה כי אם ליוסף הצדיק, ועל כך נאמר: **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים"**.

יש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים לפי מה שכתב "בעל הטורים" (שם): **"כי בן זקונים הוא לו" - זקנים [חסר ו' כתוב] נוטריקון ז'רעים ק'דשים נ'שים י'שועות מ'ועד".** וכוונתו על המבואר בגמרא (שבת לא.): **"ישועות זה סדר נזיקין"**. מבואר מזה שיעקב מסר ליוסף ששה סדרי משנה הכוללים את כל התורה שבעל פה, [וכתב ה"מגלה עמוקות" כי סדר טהרות גילה יוסף במצרים שנטהר שם מטומאתם].

ולפי זה מבואר הסמיכות: **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו"**, שלא השיגו את חנוכה ופורים, **"כי בן זקונים הוא לו"**, שמסר ליוסף את כל התורה שבעל פה הכלולה בששה סדרי משנה, **"ועשה לו כתונת פסים"** - בת שני סלעים, שהיא רמז על חנוכה ופורים שנתגלו בתורה שבעל פה.

הנסים של חנוכה ופורים בתוך הטבע

אלא שעדיין מוטלת עלינו החובה לבאר את החוט המשולש: א) מדוע בחר יעקב אבינו מכל בניו לגלות דוקא ליוסף את חנוכה ופורים. ב) מה ראה יוסף על ככה לעשות סעודת חנוכה ופורים במצרים. ג) מדוע סיבב הקב"ה כי שני המועדים חנוכה ופורים, נתגלו דוקא בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב.

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי יסוד גדול שלמדנו מתורתנו של ה"קדושת לוי" (דרושים לחנוכה ד"ה הטעם), אשר דיבר בקדשו ליישב מה שתיקנו חכמינו ז"ל לברך דוקא בחנוכה ופורים ברכת: **"שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה"**, ולא תקנו לברך ברכה זו בפסח על הנסים והנפלאות של יציאת מצרים עשר מכות וקריעת ים סוף.

ותירץ בדברי קדשו כי יש הבדל גדול בין הנסים של יציאת מצרים שהיו למעלה מדרך הטבע, שהרי נשתנו סדרי בראשית והנהגת

לכל, הנה כי כן זהו ביאור דברי רבי יוחנן: "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה", כי תורה שבעל פה רומזת על הנהגת הטבע, שאור ה' מתלבש ומוסתר בתוך הנהגת הטבע, ודוקא בזכות עבודת ה' בהנהגת הטבע ששורשה מהאור הגדול של תורה שבעל פה, כרת הקב"ה ברית עם ישראל ולא עם המלאכים.

מעתה ירווח לנו להבין מה שסיבב הקב"ה, כי שני המועדים חנוכה ופורים נתגלו דוקא על ידי חכמי תורה שבעל פה, כי היות שלפי המבואר הנסים של חנוכה ופורים היו מלוכשים בתוך הנהגת הטבע, לכן היה הכרח שיתגלו בעולם דוקא על ידי תורה שבעל פה, שהיא שורש להנהגת הקב"ה עם ישראל בתוך הלבוש של הטבע.

בפורים וחנוכה התחזקה בישראל קבלת תורה שבעל פה

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שמצינו, כי בפורים וחנוכה היתה התחזקות גדולה לתורה שבעל פה, ונתחיל עם פורים שבו קיבלו ישראל את התורה מאהבה, כמו ששינו בגמרא (שבת פח.):

"ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-ז), אמר רבי אבדימי בר חמאי בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם... אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב (אסתר ט-ז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

ותמהו התוספות (ד"ה כפה) מדוע היה צורך לכפות עליהם קבלת התורה, הלא כבר קבלו את התורה מרצונם הטוב כשהקדימו נעשה לנשמע. וידוע מה שתירץ במדרש תנחומא (פרשת נח סימן ג), שקיבלו מרצון רק תורה שבכתב שאין בה יגיעה, אבל תורה שבעל פה שיש בה יגיעה וצער לא רצו לקבל, ועל כך כפה עליהם הקב"ה את ההר, ומזה הוכיח הגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע ב"פרי צדיק" (פורים סימן ב), כי מה שקיימו וקבלו ישראל בפורים את התורה מאהבה, הכוונה בזה על תורה שבעל פה שמתחילה קיבלוה רק באונס ובפורים קיבלוה מאהבה.

החשמונאים מזרעו של אהרן - ראשון מקבלי תורה שבעל פה

ואם בפורים קיבלו ישראל מאהבה את התורה שבעל פה, הרי בחנוכה נתחזקה קבלת ישראל תורה שבעל פה אחרי שהיוונים ביקשו להשכיחה מישראל, כמו שהאריך בזה הגה"ק

קדושת לוי: תקנו לברך רק בחנוכה ופורים - בימים ההם בזמן הזה", כי הנסים היו מלוכשים בתוך הטבע

מהר"ל מפראג: שורש הנהגה נסית מתורה שבכתב, ושורש הנהגת ה' בתוך הטבע מתורה שבעל פה

רמב"ן: תכלית כל הנסים למעלה מן הטבע,

שיאמין האדם בנסים הנסתרים בתוך הטבע שהם יסוד כל התורה

יוסף הצדיק שסלל את הדרך במצרים לנסים הגלויים, ערך סעודת חנוכה ופורים שהם שורש לנסים הנסתרים

את התורה בשתי בחינות - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, על פי מה שמצינו שהקב"ה מנהיג את עולמו בשתי הנהגות - הנהגה ניסית והנהגה טבעית. הנהגה ניסית, היא שהקב"ה מנהיג את עולמו מבלי התלבשות במזלות וכוכבי השמים הממונים על הטבע, ואילו הנהגה טבעית היא גם כן בהשגחתו הנפלאה של הקב"ה המתלבשת בתוך כוחות הטבע להנהיגם כרצונו.

והנה ידוע שהקב"ה ברא את העולם על ידי התורה, כמבואר במדרש (ב"ר א א): "כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם", אם כן הרי ברור כי התורה היא שורש לשתי הנהגות הניסית והטבעית שהקב"ה מנהיג בהן את העולם. ומבאר המהר"ל כי התורה שבכתב שניתנה על ידי הקב"ה בעצמו שלא על ידי התלבשות חכמי התורה, היא שורש להנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע שלא על ידי התלבשות במערכת הטבע.

אבל תורה שבעל פה שהיא כוללת כל חלקי התורה שנתגלו בעולם, על ידי שהשפיע הקב"ה מחמתו לחכמי התורה המבררים ומלבנים חידושי תורה ככל דור ודור, היא שורש להנהגת הטבע שהקב"ה מנהיג את העולם, על ידי התלבשות השגחתו יתברך בלבוש הטבע להנהיג כל העולמות בדרך הטבע עכדה"ק.

יומתק לבאר בזה מה ששינו בגמרא (גיטין ס:): "אמר רבי יוחנן, לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד-ז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". כי הטעם שבחר הקב"ה לתת את התורה ולא למלאכי מעלה הוא, משום שהמלאכים נמצאים בעולם שלמעלה מדרך הטבע, שיש שם גילוי גדול של אור ה' בלי שום הסתר, לכן אין זה רבותא כל כך גדולה שהם עובדים את ה'.

אך לעומת זה ישראל עובדים את ה' גם בתוך הנהגת הטבע, אשר אור ה' מוסתר שם ואינו גלוי

הטבע, החל מעשר המכות שהמים והפכו לדם, הבתים נתמלאו בצפרדעים ובכנים, האור נהפך לחושך וכל הבכורים מתו בלילה אחד, ובפרט בנס הגדול של קריעת ים סוף שנהפכו המים לחרבה (שמות יד-כב): "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם".

אבל לעומת זה הנסים של פורים וחנוכה היו מלוכשים בתוך הנהגת הטבע, כי בפורים נתבטלה גזירת המן בגלל אהבת אחשוורוש לאסתר המלכה, ובחנוכה ניצחו החשמונאים את היוונים בכלי מלחמה, אלא שעם כל זאת היה ניכר לעין כל הן בפורים והן בחנוכה, שהקב"ה עשה נסים כדי להציל את ישראל, אלא שכל הנסים היו מלוכשים בתוך הנהגת הטבע.

לכן תיקנו חכמינו ז"ל לברך דוקא בחנוכה ופורים: "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", כלומר הנסים שעשה הקב"ה עם ישראל היו מלוכשים "בזמן הזה" - בתוך הנהגת הטבע של עולם הזמן, אבל הנסים של יציאת מצרים היו למעלה מדרך הטבע שהוא למעלה מבחינת "הזמן". והנה הדברים בלשון קדשו:

"בנוסח הברכה אומרים, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, כי כל הנסים היו למעלה מהזמן כמו ניסי מצרים וים סוף וירדן, וכל הנסים היו למעלה מהטבע, מה שאין כן נס חנוכה ופורים היה בתוך הטבע, דחשמונאי ובניו עשו מלחמה, ובפורים היתה אסתר המלכה, לכן מברכין בחנוכה שעשה נסים כו' בזמן הזה, רצונו לומר בתוך הזמן שהוא עולם הזה, בתוך הטבע עשה נסים שהכל היה מאתו יתברך".

הנהגת הנס שבתוך הטבע בזכות תורה שבעל פה

עתה הבה נמשיך במסע התורה במה שגילה לנו מאורו של עולם המהר"ל מפראג בספרו "באר הגולה" (באר הראשון), הטעם שנתן לנו הקב"ה

הקשר בין יוסף לתורה שבעל פה

וימתק להבין בזה מה שמצינו קשר נפלא בין יוסף לתורה שבעל פה, כמו שכתוב בפרשתנו כאשר נתמנה יוסף למשנה למלך במצרים (בראשית מא-מב): "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש... וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו".

אומר על כך הרה"ק מאפטא זי"ע ב"אוהב ישראל" (שם): "וילבש אותו בגדי שש, רצונו לומר שרומז בזה שהקב"ה הלביש את יוסף בוא"ו מדות הקדושות, דהוא אתקשרותא דכולא כנ"ל, וירכב אותו במרכבת המשנה, רצונו לומר בשית סדרי משנה סוד כללות התורה שבעל פה והבין". וכן כתב ב"דגל מחנה אפרים" (פרשת מקץ ד"ה וירכב), ומוסיף כי "מרכבת המשנה" היינו שזכה להיות מרכבה לששה סדרי משנה.

ויש להוסיף לפרש לפי זה: "וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו", על פי הידוע שעל כל הששה סדרי משנה ישנן ל"ו מסכתות גמרא על המשניות, וזהו שאמר: "במרכבת המשנה אשר לו" - ל"ו דייקא, שהן ל"ו מסכתות בתורה שבעל פה שהיה מרכבה אליהם, ולפי האמור מתקשר ענין זה בהיותו בנה של רחל שהיתה בבחינת תורה שבעל פה.

ונראה כי זהו שמספר לנו הכתוב (שם מא מה): "ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח". ופירש רש"י: "צפנת פענח, מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא". הרמז בזה כי יוסף בהיותו מרכבה לתורה שבעל פה, הנה בבחינת "צפנת פענח", כי התורה שבעל פה מפענחת ומגלה כל המסתורין בתורה שבכתב. ויש לומר בזה פרפרת בדברי רש"י שכתב: "ואין לפענח דמיון במקרא", רמז לנו בזה כי בתורה שבעל פה מבוארים, כל הדברים שאין להם דמיון וביאור "במקרא" שהוא תורה שבכתב.

ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שיוסף סלל את הדרך לישראל כדי שיזכו לנסים שלמעלה מדרך הטבע, אולם הלא התכלית היא להאמין בנסים שבתוך הטבע, לכן זכה יוסף להיות מרכבה לתורה שבעל פה, אשר כל הנסים שבתוך הטבע שורשם מתורה שבעל פה, ובזכות זה היה יכול לסלול את הדרך לכל ישראל להאמין בנסים שבתוך הטבע, אשר מטעם זה ערך לכל י"ב שבטי י"ה סעודת חנוכה ופורים.

הנהגת הנס בתוך הטבע היא על ידי תורה שבעל פה, לכן נתחזקה תורה שבעל פה בחנוכה ופורים, ולפי מה שנתבאר זהו גם כן הטעם שנתגלו שני מועדים הללו דוקא בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב.

תכלית הנסים הנגלים להכיר בנסים הנסתרים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שגילה יעקב דוקא ליוסף שני מועדים הללו חנוכה ופורים, זאת ועוד, שיוסף הצדיק ערך במצרים לאחיו השבטים סעודת חנוכה ופורים, על פי יסוד נפלא שלימד אותנו הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג-טז) בענין הנסים של יציאת מצרים, כי תכלית כל הנסים שעשה עמנו הקב"ה ביציאת מצרים למעלה מן הטבע, היא כדי שנכיר על ידם בנסים הגדולים הטמונים בתוך הנהגת הטבע מדי יום ביומו, ובלשון קדשו:

"ומן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזירת עליון כאשר הזכרתי כבר".

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו לקשר כל החוטים והיו לאחדים, כי יעקב אבינו השיג ברוח קדשו שתכלית מכירת יוסף למצרים היא, כדי לסלול את הדרך לכל ישראל שיתקדשו במצרים, ועל ידי זה יזכו לנסים ונפלאות שעשה הקב"ה ביציאת מצרים למעלה מדרך הטבע. אולם הלא תכלית הנסים שלא כדרך הטבע היא כדי שיאמין האדם בתוך הטבע, אשר אמונת ישראל בתוך הטבע נתגלתה על ידי חנוכה ופורים.

לכן נתחכם יעקב אבינו בחכמתו ובקדושתו לגלות דוקא ליוסף הצדיק את שני המועדים של חנוכה ופורים, ויוסף הצדיק שהשכיל להבין עומק כוונתו של יעקב אביו, לכן אחרי שהצליח לסלול את הדרך בקדושתו לכל ישראל ונתעלה להיות משנה למלך במצרים, צוה על אחיו השבטים להביא עמיהם גם את בנימין כדי שיהיו שם כל י"ב שבטי י"ה, ובהיותם יחד ערך לפנייהם סעודת חנוכה ופורים במצרים, לעשות בכך הכנה לנסים של מצרים למעלה מדרך הטבע, שישפיעו על ישראל להאמין בנסים שבתוך הטבע.

רבי צדוק הכהן זי"ע ב"פרי צדיק" במאמריו לחנוכה (אות א), כי מה שתיקנו לומר בנוסח על הנסים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", הכוונה שביקשו להשכיח מישאל תורה שבעל פה, ועל כך יצאו החשמונאים למלחמה כנגד היוונים במסירות נפש.

על פי האמור הוא מבאר (שם אות ג) הטעם שנעשה הנס דוקא על ידי הכהנים הקדושים מבני אהרן, כי משה רבינו שקיבל את התורה מפי הקב"ה עצמו הרי זה בבחינת תורה שבכתב, אולם אהרן שלא שמע מפי הקב"ה כי אם ממשה, היה הראשון שקיבל תורה שבעל פה ממשה, וזהו שאמר הקב"ה למשה על אהרן (שמות ד-טז): "והיה הוא יהיה לך לפה" - בבחינת תורה שבעל פה.

והנה אהרן הכהן שהיה שורש הקדושה של תורה שבעל פה, הוריש לזרעו הכהנים את האור הגדול של תורה שבעל פה, לכן כאשר עמדה מלכות יון הרשעה להשכיח תורה שבעל פה מישאל, באו החשמונאים הכהנים מבני אהרן שקיבלו ממנו הירושה של תורה שבעל פה, ויצאו למלחמה כנגד היוונים כדי להציל את האור של תורה שבעל פה.

רעיון קדוש זה מתאים להפליא עם מה שהביא ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ב סימן ח), בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע בספר "מדרש פנחס" (סימן א), כי מה שאנו מדליקים בחנוכה ל"ו נרות הוא כנגד: "האור של ל"ו מסכתות שבש"ס והוא ל"ו נרות דחנוכה". ולפי האמור הביאור בזה כי היוונים ביקשו להשכיח תורה שבעל פה מישאל, לכן אנו מדליקים בחנוכה ל"ו נרות לזכר הנס של הצלת ל"ו מסכתות בתורה שבעל פה.

נשכיל להבין לפי זה מה שכתב המגיד הקדוש מטריסק זי"ע ב"מגן אברהם" (פרשת מקץ ושבט חנוכה ד"ה אכן): "כשם שבחג השבועות הוא זמן קבלת תורה שבכתב, כמו כן בחנוכה הוא זמן קבלת תורה שבעל פה".

היוצא לנו מכל זה, כי חנוכה ופורים הוא הזמן של קבלת והתחזקות תורה שבעל פה, ולפי האמור הביאור בזה כי מאחר שתכלית שני מועדים הללו היא לחזק אמונתנו בהנהגת הקב"ה בתוך הטבע, ולפי המבואר במהר"ל

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com